

Landskap: Småland Upptecknat av: Harald Nilsson  
Härad: Vestbo Adress: Kung Oscarsväg 7, Lund  
Socken: Långaryd Berättat av: Salomon Johansson  
Uppteckningsår: 1936 Född år 1863 i S. Önnaryd

---

Uppteckningen rör	Bränna svedja.	sid. 1 - 5.
	Torka säd.	" 6 - 7.
	Sålla.	" 8.
	Takduk.	" 9.
	Sparlakan.	" 10.

Acc. nr. 5418

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV



Lantbr. Salomon Johansson med hustru Beda.

5418

Skriv endast på denna sida!

5418

Bränna svedja.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV.

—\*—  
1.

Meddelaren hade bränt ett otal fällor den sista för 38 år sen.

Man brände fällor dels för att få brödsäd dels för bete. "Den bonnen som inte högg en fälla för 60 år sen, han skötte sig inte." Det var "princip" att man skulle ha en fälla vartannat år.

Fällorna förlades ofta till en sluttning. Skogen som brändes, bestod av gran och tall men mest av det förra slaget. I senare tid brändes endast grenar, toppar och ris men timret togs undan. Före "min tid" brändes däremot hela träd och då skulle de ligga ett år eller två och "liksom ruttna lite" före bränningen.

Skogen som skulle brännas höggs i slutet av februari och mars eller också på hösten. I förra fallet brändes fällan redan på sensommaren i augusti, När träden fällades på hösten fick fällan ligga över vintern och brändes följande år i augusti. Träden kvistades ej medan de stod på rot.

5418

När fällan brändes voro en 15-tal personer närvarande för att hjälpa till att vakta den. De voro beväpnade med r u s s l o r av olika träslag till att släcka med. Till att antända fällan användes tjärbloss eller en gammal kvast. Man tände antingen mot kvällen, runt omkring eller också från skogen, gärna så att vinden slog mot ett tkärr. Det gällde även att tända så att det brann så kvickt som möjligt. Om det slocknade eller inte ville brinna bra innågon kant drog man ut en hel "tupp" (en bunt, från något annat ställe, brinnande ris eller grenar. H.N.). Öck kastade in där de slocknat. Stockar och annat som inte brann upp första gången kunde brännas om senare. Det kallades att b r ä n n a b å l a r.

Innan man förr i tiden brände en fälla lät man ofta en kvinna, som gav di gå runt omkring fällan och mjölka bröstet för att det inte skulle v å l l g å . Efter bränningen röjdes svedjan. En del av de obrända stockarna, som benämndes s m e t v e d användes till g ä r s l e kring svedjan eller som man

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV.

—\*—  
2.

även sade, till att f r e d a den. Gärdsgården, som byggdes kallades s c h e a g å r.

En äldre gärdsgårdstyp som användes på den tiden man brände hela träden var uppförd som en gles, knuttimrad, låg vägg, med knutarna vättande utåt från svedjan. Knutarnas förlängning inåt utgjorde stöd för väggen och stod snett mot marken. I dessa stöd var uthugget ett djupt hak i vilket stockarna vilade.

Man brände ibland även kol av smetveden.

Det fanns de som "hackade" ner potatis, som första utsäde efter bränningen, men det hade meddelaren aldrig gjort. I stället kom nu sådden av rågen i september. Man sådde att man "sådde i smeten". Den rågsort, som användes kallades f ä l l e r å g och hade man ingen sådan själv fick man långa eller köpa av någon, som haft svedja året förut. Det skulle nämligen nödvändigt vara denna rågsort, som bl.a. genom sin hårdighet av särskilt lämplig att så på ett svedjeland. Man sådde ofta ett gräsfrö, som kallades l u t t å t i rågen, vilket gav

ett bra bete. Rågen skulle sås ganska tunn. På en svedja med en areal av omkring 2 tunnland såddes  $\frac{1}{2}$  tunna ( $\approx$  40 kg.) råg. På denna areal utfördes sådden av en eller två personer och lo till 15 krattade ner säden med krattor av olika slag. Man använde dels grantoppar, som kvistats av så att endast några grenar satt kvar ytterst i ändan på ena sidan. Dessa krattor ansågs vara de äldsta. Ock vidare krattor med huvud av järn med 3 klor samt skaft av trä. (gran eller fur).

När rågen hunni växa upp fick fåren beta på svedjan.

Vid skörden året därpå, skars rågen med skäror, vilket arbete utfördes av kvinnor. Männen band "små fina nekar med stubbenså jämn som struken med linjal."

På den förut omtalade svedjan med en areal av 2 tunnland voro ett 20-tal personer av båda könen sysselsatta med att skära, köra och bära hem säden, vilket utfördes på en dag.

Rågen sattes upp i travar nära gården och på denna svedja

fick man 111 travar, vilket ansågs mycket bra. Svedjans som kallades Jölafällan var belägen omkring 1 fjärdingsväg från gården. Folket som hjälpte till med skörden fick ingen betalning. Middagsmaten bars ut till dem på svedjan. På kvällen fick de kalas hemma på gården.

Rågen tröskades sedan med plejlar, "slagtröskades". Halmen från fällerågen var särskilt bra och lämplig till att täcka tak med därför att det inte fanns något gräs i den.

Efter rågskörden betade kreaturen på svedjan ett par tre år och sen kom skogen igen. När stängslet kring svedjan fallit ner, vilket inte dröjde så länge, eftersom det ej var allt för stabilt uppfört och ej underhölls, tog man ibland hem en del av smetveden och använde den att elda med, när man kokade svinmat.

Småland  
Västbo  
Långavyl  
sept 1938

5418

Torka säd.

avd. Harald Nilsson  
Kungälv, Land  
Per av Sallomson Johanson  
född 1863 i Långavyl

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV.

6.

I meddelarens fars tid, och även i hans egen barndom, brukade de torka säden genom att hänga upp den i stora g ä l l a (r), en metod, som meddelaren ansåg vara äldre än att kraka säden. En gäll, det fanns både enkel och dubbelgäll, bestod av en träställning med en spjälgrindliknande anordning lutad mot ett par stöttor. En dubbelgäll bestod av 2 häckar lutade mot varandra. Häcken utgjordes av 2 parallella ganska grova stänger. med på jämna mellanrum inborrade, upprättstående träduppar. Stängerna lutade mot och stöddes av de förutnämnda, även snedställda stöttorna, som voro neddrivna ett stycke i marken. I dubbelgällen stöddes stängerna mot varandra. På trädupparna lades lösa stötar. På dessa hängdes nekerna med början på den nedersta och med b r ä m e n (axen eller vippen) böjda in över stören. Sedan följde nästa rad neker på närmast högre stör. Störarna lågo så tätt att nekerna på en ovanför liggande stör med sin stubb täckte nekerna, på den närmast underliggande stören. När gällen var helt behängd med neker

Stötar



5418

erinrade den närmast om ett halmtak.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV.

7.

Småland  
Nyttb. 5 Ad.  
Ringsjö Br.  
1836

5418

Sålla.

Oppd. Rando Nilsson  
Ber. Salomon Johanson  
född 1863

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV.

8.

Sålla, cylindrisk, diam. 61 cm. med 16 cm. hög kant, bestående av en tunn, omböjd träskiva och med botten med kalvskinn med påsittande hår vänt utåt. Sållan användes för att "sålla", rensa, t.ex. krossat korn eller havre, som skulle användas till gryn.

5418

Takduk.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV.

9.

L. 240 cm. och b. 138 cm. av vitt linne vävd i gåsögon.  
Runt kanten en knuten spets och ytterst en frans av bomull.  
Duken daterad 1833 och har initialerna S.L.D. (Sara Larsdotter)  
samt texten: "Läs KD Salm XXXVII VV IV" siffrorna och texten  
sydda i rött och fransen med små bitar i rött.

5418

Sparlakan.

Sparlakan benämns här s ä n g a k a p p o r.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV.

—\*—  
10.